

Genus – problem och lösningar i dagens Sverige

Jämställdhet mellan män och kvinnor är en fråga som fått mycket uppmärksamhet i ekonomisk forskning, liksom i samhällsdebatten i stort, de senaste årtiondena. Varför kvinnor tjänar mindre än män förefaller vara den fråga som fått störst uppmärksamhet. På detta område har vissa framsteg gjorts: Könsskillnader i utbildningsnivå och arbetslivserfarenhet utgör t ex inte längre viktiga förklaringar till könslönegapet. Dock väljer kvinnor och män fortfarande olika utbildningar och yrken och använder och fördelar sin tid på olika sätt inom hushållet, vilket leder till fortsatt ekonomisk ojämlikhet mellan könen på såväl kort som lång sikt.¹

Internationellt sett är Sverige i dag ett av världens mest jämställda länder, och ett övergripande jämställdhetsmål är att kvinnor och män ska ha samma makt och möjligheter att forma samhället och sina egna liv (SOU 2005:66). I årets temanummer, på temat *Genus – problem och lösningar i dagens Sverige*, har vi samlat sex nyskrivna bidrag av forskare och studenter för att belysa olika problem och lösningar vad gäller jämställdheten mellan kvinnor och män i Sverige. Några av bidragen tar avstamp i mer traditionella men inte desto mindre viktiga frågor, medan andra lyfter aspekter som ännu inte fått så stor uppmärksamhet. De medverkande författarna ansvarar enbart för sina egna bidrag.

Den första artikeln är skriven av *Maria Stanfors*. Hon studerar könsskillnader i tidsanvändning och hur dessa har förändrats över tid. Stanfors finner att även om skillnaderna i mäns och kvinnors tidsanvändning har minskat sedan 1960-talet, utför kvinnor fortfarande mer obetalt arbete, medan män utför mer betalt arbete. Kvinnor och män utför också fortsatt olika sysslor, och kvinnors sysslor är därtill mer fragmenterade och spridda över dygnet än mäns. För män finns det med andra ord en tydligare skillnad mellan hemarbete och fritid än för kvinnor. Stanfors menar att det rådande tidsanvändningsmönstret bidrar till könsskillnader i såväl inkomster som välbefinnande och att en ökad jämställdhet kräver att politiska insatser inriktas på män och det obetalda arbetet.

Artikel nummer två är författad av *Elin Boström och Anton Sundberg*, som beskriver och diskuterar den låga kvinnliga representationen inom nationalekonomin i Sverige, särskilt när det gäller professorer. De börjar med att visa att andelen kvinnor inom ämnet är fortsatt låg, men att det finns en tydlig positiv utveckling vad gäller såväl andelen disputerade kvinnor anställda på nationalekonomiska institutioner som andelen kvinnliga professorer. Det

¹ Se Blau och Kahn (2017) för en översikt.

låga antalet kvinnliga professorer inom nationalekonomi (för närvarande 13 av 108) tycks i huvudsak ha två förklaringar. En är att kvinnliga nationalekonomer i äldre generationer lämnade akademien direkt efter disputationen i högre grad än manliga kollegor. Den andra, och den viktigaste, är könsskillnader i publikationsmeriter. Bland personer som disputerade under 2000-talet finner författarna dock inte några könsskillnader varken i benägenhet att lämna akademien eller i publikationsmeriter, vilket tyder på att andelen kvinnliga professorer troligen kommer att öka framöver.

I den tredje artikeln skriver *Anne Boschini och Marianne Sundström* om barnlöshet bland män, en fråga som fått lite uppmärksamhet i forskningslitteraturen. De visar att medan barnlösheten sedan 1990-talet har minskat bland kvinnor har den ökat bland män. Barnlösheten vid 45 års ålder är dock som högst, och har ökat mest, bland män med låg utbildning och låg arbetsinkomst. Detta, i kombination med forskning som visar att hälsa och livsstil är riskfaktorer för manlig barnlöshet, menar Boschini och Sundström indikerar att barnlösheten troligen främst är ofrivillig och ett resultat av att dessa män av olika anledningar har svårt att hävda sig på partner-/äktenskapsmarknaden. Den höga barnlösheten bland dessa män pekar på en betydande ojämställdhet mellan kvinnor och män i välfärd och välbefinnande, vilken enligt författarna förtjänar större uppmärksamhet.

Det fjärde bidraget är skrivet av *Fredrik Heyman, Pehr-Johan Norbäck och Lars Persson* och handlar om huruvida ökad konkurrens mellan företag kan minska könslönegapet mellan manliga och kvinnliga chefer. Med utgångspunkt i ekonomisk teori argumenterar författarna för att det faktum att kvinnor troligen möter större hinder i sin karriär borde resultera i att kvinnliga chefer i genomsnitt är mer kompetenta än manliga chefer. Därmed borde kvinnliga chefer vara bättre på att hantera ökad produktmarknadskonkurrens. Författarna testar hypotesen på svenska data genom att studera om kvinnliga chefers löner ökar relativt manliga chefers när konkurrensen på produktmarknaderna hårdnar. De finner att så är fallet och menar att konkurrens företag emellan kan vara ett viktigt komplement till andra åtgärder som syftar till att minska könslönegapet.

Artikel nummer fem är författad av *Gabriella Sjögren Lindquist och Jenny Säve-Söderbergh* och belyser den bristande jämställdheten mellan män och kvinnor i pensioner. Det framkommer att såväl yngre som äldre kvinnliga pensionärer i dag har en lägre inkomst än män, liksom att skillnaderna i pensioner, även om de förväntas bli lägre, kommer att bestå för framtida generationer. Författarna diskuterar olika orsaker till såväl nuvarande som framtida könsskillnader i pensioner och lyfter fram könsskillnader i arbetad tid och val av utbildning och yrke som de viktigaste. De presenterar även en rad förslag på policyåtgärder som skulle kunna resultera i mer jämställda pensioner och pekar särskilt på vikten av ett mer jämställt arbetsliv, ett delat ansvar för barnen och ökad kunskap om pensioner bland unga.

Den sista artikeln är skriven av *Olof Bäckman, Randi Hjalmarsson, Matthew Lindquist och Tove Pettersson*. Den tar sig an frågan varför det finns så

få kvinnliga kriminella, eller omvänt: varför så många män är kriminella. Inte oväntat visar statistik över lagförda brott att män begår fler och grövre brott medan kvinnor begår färre och lindrigare brott. Könslönegapet i kriminalitet har dock minskat över tid. Utifrån befintlig forskning diskuterar författarna olika förklaringar till könsskillnaderna, både vad gäller nivåer och trender. Även om brottsligheten ökat något bland kvinnor menar författarna att åtgärder främst bör riktas mot den grova brottsligheten bland unga män, med fokus på att stärka deras icke-kognitiva förmågor och att underlätta frigörelse från den manliga kultur som både kan tillåta och uppmuntra kriminella handlingar.

Nationalekonomisk forskning har uppenbarligen mycket att bidra med även på detta område. Vår förhoppning är att resultaten och resonemangen i dessa artiklar ska stimulera till ytterligare och kunskapsbaserad diskussion om hur jämställdhet mellan kvinnor och män inom olika områden kan stärkas.

Lina Aldén och Niclas Berggren

REFERENSER

Blau, F D och L M Kahn (2017), "The Gender Wage Gap: Extent, Trends and Explanations", *Journal of Economic Literature*, vol 55, s 789–865.

SOU 2005:66, *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*, slutbetänkande av Jämställdhetspolitiska utredningen.